

VAI TRÒ CỦA TRIẾT HỌC MÁC – LÊNIN TRONG VIỆC HÌNH THÀNH NĂNG LỰC TƯ DUY BIỆN CHỨNG CHO SINH VIÊN

Lê Thị Thơm

Trường Đại học Sư phạm Kỹ thuật Hưng Yên

Ngày tòa soạn nhận được bài báo: 10/08/2017

Ngày phân biện đánh giá và sửa chữa: 12/10/2017

Ngày bài báo được chấp nhận đăng: 10/11/2017

Tóm tắt:

Trong bài viết, tác giả chỉ ra 4 vai trò cụ thể của triết học góp phần hình thành và phát triển tư duy biện chứng, đó là: hình thành thế giới quan duy vật và tư duy biện chứng; hiểu rõ nội dung các nguyên lý, quy luật, phạm trù của phép biện chứng duy vật; khắc phục được những sai lầm trong tư duy, khắc phục tư duy siêu hình, bệnh kinh nghiệm, bệnh chủ quan duy ý chí; nâng cao năng lực tư duy lý luận, năng lực tư duy khái quát và trừu tượng. Trên cơ sở nhận thức rõ vai trò của triết học, sinh viên sẽ có động lực học tập tốt, kích thích và khơi dậy niềm hứng thú với môn học.

Từ khóa: Chủ nghĩa Mác – Lênin, triết học, tư duy biện chứng.

1. Đặt vấn đề

Hiện nay, chất lượng giáo dục đã và đang trở thành một trong những vấn đề quan tâm hàng đầu của tất cả các quốc gia, trong đó, xu hướng dạy học tích cực không chỉ nhằm cung cấp kiến thức một chiều cho người học mà quan trọng hơn là phải rèn luyện phương pháp học tập, hình thành, phát triển năng lực tư duy và kỹ năng giải quyết các vấn đề của thực tiễn. Đổi mới phương pháp dạy học nhằm phát triển năng lực tư duy biện chứng cho học sinh, sinh viên là vấn đề cần thiết nằm trong xu hướng dạy học hiện đại đó.

2. Nội dung

Tư duy là một thuộc tính cố hữu của con người, là một trong những tiêu chí để đánh giá năng lực hoạt động nhận thức và thực tiễn của các chủ thể, là vấn đề cơ bản nhất của nhận thức luận. Chủ nghĩa Mác – Lênin cho rằng: “*Tư duy là sản phẩm cao nhất của một dạng vật chất được tổ chức một cách đặc biệt là bộ não người, là quá trình phản ánh một cách tích cực thế giới khách quan trong các khái niệm, phán đoán và suy luận*” [7, tr.720]. Trong tính có mục đích của mình các chủ thể tư duy tiếp nhận biện chứng của khách quan để hình thành nên tư duy biện chứng (biện chứng chủ quan). Tuy vậy, tư duy nói chung và tư duy biện chứng nói riêng không chỉ dựa trên các quy luật tự nhiên, xã hội mà còn hình thành dựa trên các quy luật biện chứng, các nguyên tắc riêng, đặc thù của nó. Yêu cầu cơ bản của tư duy biện chứng là phải nắm vững và biết vận dụng tổng hợp các nguyên tắc, không tuyệt đối hóa hoặc xem nhẹ bất cứ một nguyên tắc nào, đồng thời tùy từng trường hợp cụ thể mà chú trọng nguyên tắc nào đó lên hàng đầu. Tư duy gắn

liên với từng chủ thể nhất định, vì thế khi nói đến tư duy người ta thường quan tâm đến năng lực và trình độ tư duy của các chủ thể. Năng lực tư duy biện chứng là tổng hợp những phẩm chất tâm, sinh lý, trí tuệ của chủ thể, đáp ứng yêu cầu nhận thức và cải tạo thế giới, đảm bảo cho hoạt động của con người phù hợp với quy luật, đạt hiệu quả. Nó biểu hiện ở khả năng nắm vững và vận dụng một cách chủ động, nhuần nhuyễn, sáng tạo những tri thức, phương pháp cũng như các thao tác của tư duy logic tạo khả năng tiếp nhận và xử lý thông tin, hình thành tri thức mới về sự vật, từ đó lựa chọn phương pháp, ra quyết định đúng cho hành động.

Triết học nói chung và triết học Mác – Lênin nói riêng được đưa vào giảng dạy ở các trường đại học, cao đẳng trong cả nước với mục đích hình thành và phát triển thế giới quan khoa học - thế giới quan duy vật biện chứng cho sinh viên. Bởi lẽ, triết học Mác - Lênin nghiên cứu những quy luật chung nhất của tự nhiên, xã hội và tư duy, nó cung cấp cho con người một cách nhìn khoa học đối với hiện thực khách quan và khẳng định vai trò, vị trí của con người trong hoạt động nhận thức và cải tạo thế giới. Từ đó, giúp họ có thái độ đúng đắn, khoa học đối với hiện thực, có phương hướng chính trị vững vàng, có khả năng nhận biết, phân tích và giải quyết các vấn đề mới nảy sinh trong thực tiễn xã hội trên tinh thần thế giới quan Mác - Lênin.

Vai trò của dạy học triết học nói chung và triết học Mác – Lênin đối với việc hình thành và phát triển năng lực tư duy biện chứng của sinh viên được thể hiện cụ thể như sau:

Thứ nhất, dạy học triết học Mác – Lênin cung cấp cho sinh viên một cách hệ thống thế giới quan duy vật khoa học – cơ sở để sinh viên đảm bảo

sự thống nhất giữa thế giới quan duy vật và phương pháp tư duy biện chứng

Mục đích của hoạt động dạy học triết học Mác – Lênin ở các trường đại học là nhằm trang bị cho sinh viên hệ thống tri thức khoa học nền tảng mang tính chung, khái quát tất cả các lĩnh vực tự nhiên, xã hội và tư duy. Trên cơ sở đó sinh viên có thể tiếp cận và nắm bắt tri thức khoa học chuyên ngành nhanh và sâu sắc hơn nhằm đáp ứng yêu cầu học tập toàn diện. Thông qua học phần triết học Mác – Lênin, sinh viên được trang bị hệ thống những nguyên tắc, quan điểm định hướng hoạt động học tập và nghiên cứu khoa học.

Dạy học triết học Mác – Lênin không chỉ cung cấp cho người học thế giới quan duy vật khoa học mà còn trang bị cho họ phương pháp luận biện chứng. Mỗi nguyên lý, quy luật, phạm trù trong triết học Mác – Lênin đem lại cho sinh viên những hiểu biết chung nhất, khái quát nhất trên các lĩnh vực của cuộc sống. Triết học Mác – Lênin là hệ thống những quan điểm, những nguyên tắc xuất phát chỉ đạo việc xác định phương pháp cũng như xác định phạm vi, khả năng áp dụng chúng một cách hợp lý và có hiệu quả cao. Phương pháp luận biện chứng duy vật giúp con người nhìn nhận tự nhiên, xã hội và tư duy trong một hệ thống mà ở đó liên tục diễn ra các quá trình phát sinh, vận động, chuyển hóa và phát triển. Triết học Mác – Lênin là sự thống nhất giữa thế giới quan và phương pháp luận. Nó phản ánh thế giới dưới dạng một hệ thống các khái niệm, nguyên lý, quy luật, phạm trù. Vì vậy, nắm vững triết học Mác – Lênin là nắm vững được bản chất, quy luật tất yếu của thế giới vật chất.

Thứ hai, dạy học triết học Mác – Lênin cung cấp cho sinh viên một cách có hệ thống nội dung các nguyên lý, quy luật, phạm trù của phép biện chứng duy vật.

Phép biện chứng duy vật là khoa học về mối liên hệ phổ biến và sự phát triển của sự vật, hiện tượng. Phép biện chứng duy vật bao gồm hai nguyên lý, ba quy luật và sáu cặp phạm trù cơ bản, là cơ sở để hình thành tư duy biện chứng cho người học. Khi học triết học Mác – Lênin, sinh viên được trang bị đầy đủ, hệ thống những nguyên lý, quy luật, phạm trù cơ bản của phép biện chứng duy vật. Trên cơ sở đó, sinh viên rút ra được những nguyên tắc cơ bản làm công cụ nâng cao trình độ nhận thức, trình độ tư duy biện chứng, phát triển khả năng vận dụng những tri thức đó vào quá trình học tập của mình.

Dạy học triết học Mác – Lênin trang bị cho sinh viên nguyên tắc khách quan trong quá trình xem xét, nghiên cứu sự vật. Nguyên tắc này đòi hỏi khi phản ánh đối tượng, tư duy phải nắm vững quy luật vận động và phát triển của sự vật, phải phản ánh

đúng đắn chân thực những thuộc tính của đối tượng. Tư duy như vậy bao giờ cũng đem lại cho chủ thể nhận thức chân lý khách quan. Biện chứng khách quan ngự trị trong toàn bộ thế giới khách quan, còn biện chứng chủ quan – tư duy biện chứng là sự phản ánh biện chứng khách quan. Do vậy, khi sinh viên được trang bị nguyên tắc khách quan sẽ nâng cao năng lực tư duy, biết dựa vào quy luật khách quan, tôn trọng quy luật khách quan trong quá trình nghiên cứu để rút ra tri thức khoa học đúng đắn. Nguyên tắc khách quan giúp cho sinh viên tránh được những sai lầm chủ quan, ảnh hưởng đến kết quả của quá trình học tập và nghiên cứu khoa học.

Dạy học triết học Mác – Lênin trang bị cho sinh viên nguyên tắc phát triển, nguyên tắc này giúp cho sinh viên khi xem xét, nghiên cứu các sự vật hiện tượng phải đặt nó trong sự vận động, phát triển, phải phát hiện ra các xu hướng biến đổi, chuyển hóa của chúng. Nắm vững quan điểm của phép biện chứng duy vật sinh viên sẽ tránh được những sai lầm trong tư duy như: tư tưởng bảo thủ, trì trệ định kiến với đổi mới. Đồng thời khi xem xét sự vật, ngoài việc đặt nó trong trạng thái đang tồn tại còn phải nắm bắt khuynh hướng vận động, phát triển trong tương lai của nó.

Sự phát triển của sự vật luôn chứa đựng những mâu thuẫn. Do vậy, quan điểm phát triển cũng giúp người học thấy rõ tính quanh co, phức tạp của quá trình phát triển. Nếu không, chủ thể nhận thức sẽ rơi vào trạng thái bị quan, chán nản, dao động khi họ gặp phải tình huống khó khăn, trắc trở.

Dạy học triết học Mác – Lênin trang bị cho sinh viên nguyên tắc lịch sử - cụ thể. Nguyên tắc này giúp cho sinh viên khi xem xét sự vật không tách rời hoàn cảnh, điều kiện cụ thể tồn tại của nó. Vì vậy, sẽ không rơi vào sai lầm, mò mẫm, phỏng đoán chủ quan. Như vậy, nó trang bị cho sinh viên nghệ thuật xem xét, đánh giá sự vật một cách chặt chẽ, chính xác, đúng đắn. Nghĩa là, khi xem xét đánh giá sự vật đòi hỏi phải biết gắn sự vật vào từng hoàn cảnh lịch sử cụ thể. Có như vậy, sự đánh giá mới đem lại kết quả đáng tin cậy.

Dạy học triết học Mác – Lênin còn trang bị cho sinh viên nguyên tắc thực tiễn. Nhờ có nguyên tắc thực tiễn mà sinh viên có cơ sở để kiểm tra, đánh giá quá trình nhận thức một cách đúng đắn. Bởi lẽ, để rút ra kết luận con người phải kiểm tra qua thực tiễn, lấy thực tiễn làm tiêu chuẩn để kiểm tra chân lý, nếu không tư duy sẽ rơi vào trừu tượng, trống rỗng, thiếu sức thuyết phục.

Dạy học triết học Mác – Lênin trang bị cho sinh viên nguyên tắc toàn diện. Nguyên tắc toàn diện có cơ sở, nguồn gốc từ nguyên lý về mối liên hệ phổ biến của sự vật, hiện tượng trong thế giới

khách quan. Xuất phát từ tính thống nhất vật chất của thế giới, các sự vật, hiện tượng trong thế giới khách quan dù đa dạng, phức tạp thế nào đi chăng nữa chúng đều có mối liên hệ biện chứng tác động qua lại, ảnh hưởng, ràng buộc, chi phối lẫn nhau, nằm trong một chỉnh thể thống nhất chặt chẽ xác định. Vì vậy, tri thức phản ánh thế giới cũng phải mang tính hệ thống chỉnh thể, toàn vẹn, có như vậy tri thức phản ánh mới đạt tới chân lý khách quan. Nắm vững nguyên tắc này, sinh viên có khả năng nhìn nhận, đánh giá đối tượng chính xác, đầy đủ, toàn vẹn, xem xét sự vật trong tương tác với sự vật khác. Đồng thời, nguyên tắc này còn giúp cho sinh viên khắc phục lối tư duy chiết chung, nguy hiểm. Khi xem xét sự vật phải biết phân tích, xác định những mối liên hệ cơ bản để có phương án giải quyết đạt kết quả cao.

Như vậy, mỗi nguyên lý, quy luật, phạm trù của phép biện chứng duy vật góp phần trang bị cho sinh viên những tri thức cơ bản mang tính quy luật về thế giới. Trên cơ sở đó giúp sinh viên có điều kiện lĩnh hội, trau dồi kiến thức để rèn luyện các nguyên tắc tư duy biện chứng.

Thứ ba, dạy học triết học Mác – Lênin giúp cho sinh viên khắc phục được những sai lầm trong tư duy, khắc phục tư duy siêu hình, bệnh kinh nghiệm, bệnh chủ quan duy ý chí.

Sau khi học xong triết học Mác – Lênin sinh viên có thể khắc phục được những lỗi trong tư duy. Trên cơ sở tiếp thu tri thức triết học Mác – Lênin như hai nguyên lý, ba quy luật, sáu cặp phạm trù cơ bản của phép biện chứng duy vật, sinh viên khắc phục được tư duy siêu hình, bệnh kinh nghiệm, bệnh chủ quan duy ý chí. Sinh viên có ý thức trong việc xem xét sự vật, sự việc một cách khách quan, chú ý tới tất cả những đặc điểm, những mối quan hệ của sự vật, thấy được các mối liên hệ bên trong và các mối liên hệ bên ngoài của sự vật. Sinh viên cũng nhận thấy rằng khi tìm hiểu một sự vật hoặc giải quyết một vấn đề đặt ra thì phải luôn luôn tránh việc lấy kinh nghiệm chủ quan của mình để áp đặt lên những trường hợp cụ thể. Mỗi sự vật hiện tượng đều có đặc điểm riêng, có tính chất riêng, có những mối quan hệ riêng nên nếu áp dụng một kinh nghiệm chung cho tất cả sẽ dẫn đến những nhận thức và hành động sai lầm.

Triết học Mác – Lênin giúp sinh viên nâng cao năng lực tư duy để tránh tư tưởng giáo điều. Đó

là không đơn giản hóa vấn đề, cắt xén lý luận theo chủ quan của mình rơi vào siêu hình.

Thứ tư, dạy học triết học Mác – Lênin giúp sinh viên nâng cao năng lực tư duy lý luận, năng lực tư duy khái quát và trừu tượng.

Phép biện chứng duy vật của triết học Mác – Lênin giúp cho sinh viên có khả năng tư duy khoa học về những vấn đề chung, tổng thể, toàn vẹn, nắm bắt đối tượng trong tính chỉnh thể của sự tồn tại, vận động và phát triển. Đó là khả năng sáng tạo trong sử dụng các khái niệm, phạm trù để phân tích, so sánh, tổng hợp, trừu tượng hóa, khái quát hóa đem lại những tri thức mang tính chính xác, sâu sắc, hệ thống, phù hợp với tính quy định vốn có của hiện thực khách quan. Hơn nữa, năng lực tư duy lý luận còn có khả năng vận dụng lý luận vào cuộc sống, cụ thể hóa lý luận, dựa vào lý luận mà xây dựng các giải pháp, các phương án giải quyết các vấn đề của thực tiễn một cách tối ưu.

Triết học Mác – Lênin giúp sinh viên nâng cao năng lực trừu tượng hóa, năng lực khái quát hóa. Sinh viên ý thức được rằng tri thức của nhân loại rất phong phú và đa dạng, mỗi người phải biết tiếp thu có chọn lọc, biết đi sâu tìm hiểu, khi đọc một cuốn sách, nghiên cứu một tình huống thực tiễn, tiếp thu một học thuyết mới... phải biết khái quát hóa, rút ra được cái gì là cốt lõi và bản chất nhất.

3. Kết luận

Triết học Mác – Lênin không chỉ trang bị cho sinh viên một cách có hệ thống thế giới quan duy vật khoa học mà còn rèn luyện cho họ các nguyên tắc tư duy biện chứng, góp phần hình thành ở sinh viên khả năng vận dụng linh hoạt và sáng tạo các nguyên lý, quy luật, phạm trù của phép biện chứng duy vật vào học tập, nghiên cứu, nâng cao trình độ cũng như giải quyết các vấn đề thực tiễn.

Được học tập và trang bị phương pháp tư duy biện chứng duy vật, sinh viên không chỉ hình thành cho mình bản lĩnh khoa học, nguyên tắc, phương pháp nhận thức khoa học, mà còn có khả năng vận dụng tri thức chuyên môn vào cuộc sống, biết tu dưỡng và rèn luyện bản thân để phát triển toàn diện. Đồng thời, tư duy biện chứng duy vật còn giúp cho sinh viên chống lại quan điểm duy tâm, siêu hình, mê tín dị đoan; có lăng kính khoa học đúng đắn để nhận thức và giải quyết các vấn đề mà thực tiễn cuộc sống đặt ra.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Ph.Ăngghen (1971), *Biện chứng của tự nhiên*, NXB Sự thật, Hà Nội.
- [2]. Phùng Văn Bộ (2001), *Một số vấn đề về phương pháp giảng dạy và nghiên cứu triết học*, NXB Giáo dục.

- [3]. Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [4]. Lê Văn Đoán, Đào Đức Doãn (2012), *Phương pháp luận nghiên cứu khoa học*, ĐHSPHN.
- [5]. *Giáo trình Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác – Lênin* (2009), NXB Chính trị Quốc gia.
- [6]. *Giáo trình Triết học Mác – Lênin* (2006), NXB Chính trị Quốc gia.
- [7]. C.Mác và Ph.Ăngghen (1994), *Toàn tập*, tập 20, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [8]. Vũ Văn Viên (1992), “*Rèn luyện nâng cao năng lực tư duy khoa học cho sinh viên, học sinh*”, Tạp chí Đại học và giáo dục chuyên nghiệp, (số 2).

THE ROLE OF PHILOSOPHER IN THE FORM OF THE DIALECTICAL THINKING FOR STUDENT

Abstract:

In the posts, the author points out the four specific roles of philosophy contributes to the formation and development of dialectical thinking, that is: formed a materialist world view and dialectical thinking; understand the contents of the principles, rules, and disciplines of material dialectics; overcoming the mistakes in thinking, overcome metaphysical thinking, disease experience, subjective voluntarism; enhance the capacity of theoretical thinking, thinking capacity generalized and abstract. On the basis of a clear understanding of the role of philosophy, students will be motivated to study well, stimulate and stimulate interest in the subject.

Keywords: *The Marxism, phylosophy, dialectical thinking.*